

Ayşegül Taşöz Düşündere¹
Proje Koordinatörü

İlderya Avşar Koyuncu²
Araştırmacı

DEĞERLENDİRME NOTU

TÜRKİYE'DE BİR POLİTİKA ARACI OLARAK İLAVE GÜMRÜK VERGİLERİ: 2020 İNCELEMESİ³

Türkiye, 2011 yılından itibaren bazı malların ithalatında, standart gümrük vergilerine ek olarak İlave Gümrük Vergileri (İGV) uygulamaya başlamıştı.ⁱ 17 Nisan 2020 ve sonrasında yayımlanan 10 adet Cumhurbaşkanı Kararı ile 2020 yılında İGV'lerin kapsamı oldukça genişletilmişti.ⁱⁱ Geçtiğimiz günlerde yayımlanan 3351 sayılı Cumhurbaşkanı Kararında ise geçmiş İGV listeleri yürürlükten kaldırılırken yeniden düzenlenen İGV listesinin 1 Ocak 2021 itibarıyla uygulanacağı açıklandı.ⁱⁱⁱ Güncel gelişmeler, Türkiye'nin ekonomi politikaları alet kutusunda yer alan İGV'lerin 2021'de de yaygın olarak kullanılacağına işaret ediyor.

Bu yazı kapsamında, 2020'de ilk defa yaygın olarak kullanılan İGV'lerin ekonomik etkileri, kamu maliyesi ve karşılıklı ticaret ilişkileri perspektiflerinden değerlendirilmektedir. Yazının en son bölümünde ise ilgili değişiklikler bir politika aracı olarak değerlendirildiğinde, bu düzenlemelerin Türkiye ekonomisi için genel olarak ne anlam ifade ettiği, üreticilerin ve tüketicilerin perspektifinden özetlenmektedir.

Gerçekleştirilen analizler doğrultusunda, 2020 İGV değişikliklerinin kamu nezdinde önemli bir vergi geliri kaynağı oluşturmakla beraber Türkiye'nin ithalatında yapısal bir değişikliğe neden olmadığı sonucuna erişilmektedir.

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1335/Aysegul+Tasoz+Dusundere>

² <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1389/Ilderya+Avsar+Koyuncu>

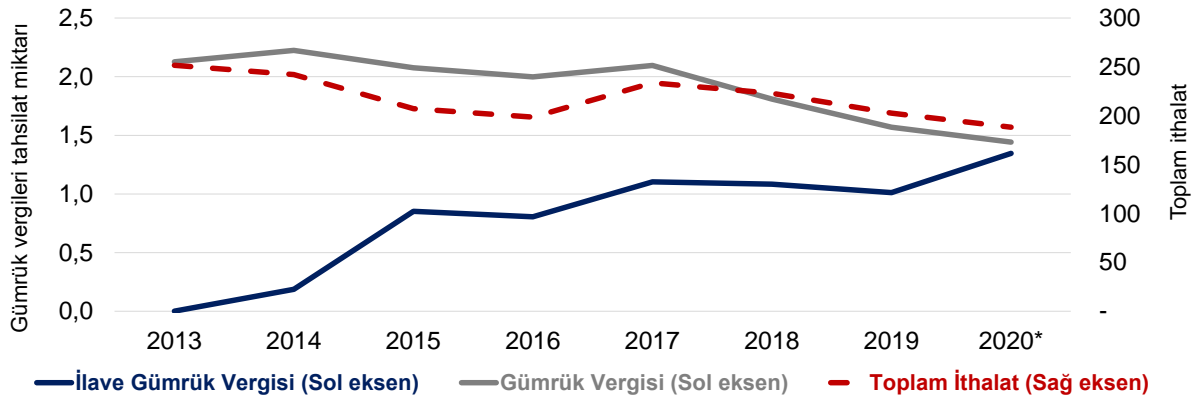
³ Veri derleme aşamasındaki katkılarından dolayı TEPAV Araştırmacılarından Can Kaya, Elif Yılmaz, İrem Aynagöz ve Mehmet Yeğ'in'e ayrıca teşekkür ederiz.

1. İlave Gümrük Vergilerinin Kamu Gelirlerine Etkileri

İthalatta temel alınan İlave Gümrük Vergileri (İGV) Türkiye’de ilk defa 2011 yılında uygulanmaya başlanmıştı. 18 Nisan 2020 sonrasında ise toplamda 10 adet Cumhurbaşkanı Kararı ile İGV’lerde bir dizi değişiklik gerçekleştirilmişti.⁴ 2020 yılındaki sırlanan değişiklikler, kapsadıkları ürün sayılarının genişliği ile geçmiş değişikliklerden ayrılmıştı. Nitekim 2020 yılı içerisinde toplamda 5 bin 230 üründe İGV uygulanmıştı.^{iv}

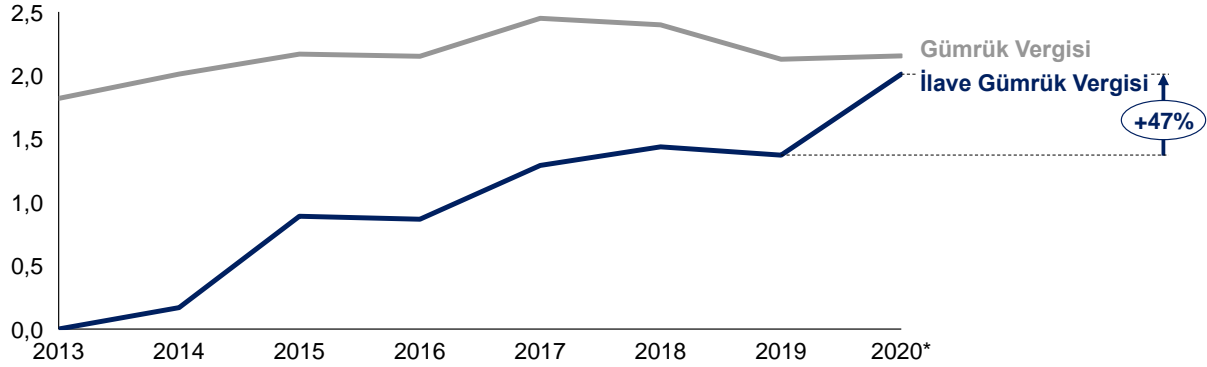
İGV uygulanan ürün sayısı özellikle 2020 yılında artarken Şekil 1’de görüldüğü gibi yıllar içerisinde kamunun İGV tahsilatlarından elde ettiği gelir de artmaktadır. 2020 için en güncel veri Ocak-Kasım dönemini kapsarken ilk 11 aydaki İGV gelirin 1,3 milyar dolar olup 2019 yılı 12 aylık toplamı olan 1 milyar doları geçtiği görülmektedir. Ayrıca, geçmiş yıllarda önemli bir kalem olmayan İGV gelirlerinin yıllar içerisinde standart Gümrük Vergileri (GV)’nden elde edilen gelire oldukça yaklaştığı tespit edilmektedir. Standart GV tahsilatları toplam ithalat hacmine yakın bir trend izlerken İGV tahsilatlarının toplam ithalat hacminden farklı bir patikada artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Diğer yandan Şekil 1’deki karşılaştırmalar dolar değerinden gerçekleştirilirken Türk Lirası (TL)’nin son yıllardaki hızlı değer kaybını da yorumlarda göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu kapsamda, 2020’deki İGV tahsilatları, kur ve enflasyon etkisinden “nispeten” arındırılmış bir şekilde sabit TL cinsinden Şekil 2’de paylaşılmaktadır. 2020 yılının ilk 11 ayında 2019 yılının ilk 12 ayındakine kıyasla, kamunun İGV gelirlerini sabit TL cinsinden yüzde 47 oranında artırdığı görülmektedir.

Şekil 1 - Yıllar içerisinde Türkiye’nin İGV ve GV tahsilatları ve toplam ithalat hacmi, milyar \$, 2013 - 2020*



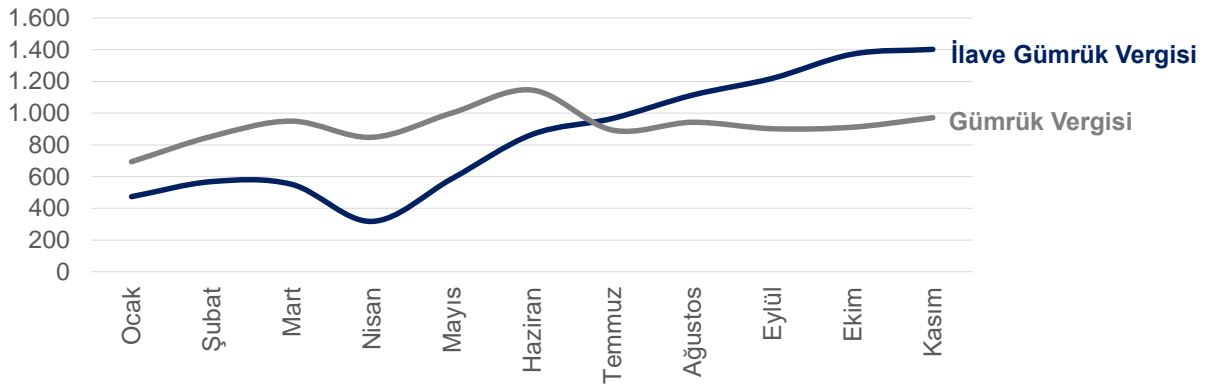
Kaynak: Gültekin, R. ve Agun, B., H. (2018)^v, TCMB^{vi}, T.C. Ticaret Bakanlığı^{vii}, TEPAV hesaplamaları
Not: * 2020 verileri 2020 yılı Ocak-Kasım dönemini kapsamaktadır. İGV (İlave Gümrük Vergisi), GV (Gümrük Vergisi).

⁴ 18 Nisan, 21 Nisan, 5 Mayıs, 11 Mayıs, 20 Mayıs, 28 Haziran, 5 Ağustos ve son olarak 24 Eylül 2020 tarihlerindeki Resmi Gazetelerde sırasıyla 2424, 2425, 2429, 2430, 2485, 2514, 2565, 2682, 2819 ve 2955 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararları yayımlanmıştır.

Şekil 2 - Yıllar içerisinde Türkiye'nin İGV ve GV tahsilatları, sabit milyar TL (2003=100), 2013 - 2020*

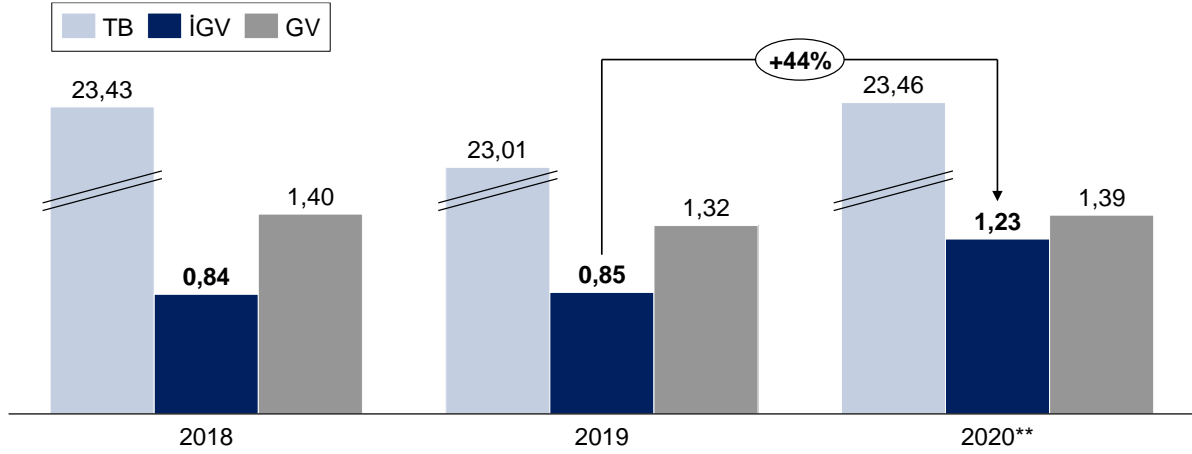
Kaynak: Gültekin, R. ve Agun, B., H. (2018)^{ix}, TCMB^x, T.C. Ticaret Bakanlığı^{xi xii}, TÜİK, TEPAV hesaplamaları
Not: * 2020 verileri 2020 yılı Ocak-Kasım dönemini kapsamaktadır. İGV (İlave Gümrük Vergisi), GV (Gümrük Vergisi).

İGV'lerde 2020 yılı Nisan ayı sonrasında kapsamlı değişiklikler gerçekleştirilirken bu tarihten sonra İGV gelirlerinin GV gelirlerinden farklılaşarak önemli bir oranda arttığı görülmektedir (bkz. Şekil 3). Örneğin, 2020 yılı Kasım ayında Ticaret Bakanlığı 1,4 milyar Türk Lirası (TL) tutarında İGV tahsilatı gerçekleştirirken aynı dönemdeki GV tahsilatı 971 milyon TL olarak listelenmektedir. Genel olarak Nisan ayı sonrasında GV tahsilatında anlamlı değişiklikler görülmezken İGV ise yukarı yönlü sürekli bir ivme izlemektedir.

Şekil 3 - Aylara göre Türkiye'nin İGV ve GV tahsilatları, milyon TL, 2020 Ocak - 2020 Kasım

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı, TEPAV hesaplamaları
Not: İGV (İlave Gümrük Vergisi), GV (Gümrük Vergisi).

Ticaret Bakanlığının toplam vergi tahsilatı, Merkezi Yönetim Vergi Gelirleri (MVYG)'nden ortalamada yüzde 23 pay almaktadır. Bir başka açıdan değerlendirirsek, Ticaret Bakanlığı ile ilişkili vergiler, merkezi vergi gelirlerinin neredeyse dörtte birinin kaynağı konumundadır. 2020'nin ilk 11 ayında 1,3 milyar dolar değerinde İGV tahsilatı gerçekleştirilirken bu miktarın Türkiye ekonomisi için anlamını ortaya koyabilmek adına Şekil 4'te İGV tahsilatları, Türkiye genelindeki MVYG ile karşılaştırılmaktadır. Bu kapsamda, İGV tahsilatlarının 2020'nin ilk 10 ayında Türkiye'deki toplam merkezi vergi gelirleri içerisinde yüzde 1,23'lük bir pay aldığı tespit edilmektedir. Bir önceki senenin 12 aylık istatistikleri ile karşılaştırıldığında ise yüzde 0,85'ten yüzde 1,23'e olmak üzere 2020'nin ilk 10 ayında İGV tahsilatlarının MVYG içerisindeki payının yüzde 44 oranında arttığı görülmektedir.

Şekil 4 - Türkiye'nin İGV ve GV tahsilatlarının MUYG içerisindeki payı, %, 2018 - 2020**

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı, TEPAV hesaplamaları

Not: * 2020 verileri 2020 yılı Ocak-Ekim dönemini kapsamaktadır. MUYG (Merkezi Yönetim Vergi Gelirleri), TB (Ticaret Bakanlığı toplam vergi tahsilatları), İGV (İlave Gümrük Vergisi), GV (Gümrük Vergisi)

2. İlave Gümrük Vergilerinin Dış Ticaretteki Etkileri

Paylaşılan analizlerde görüldüğü gibi İGV'ler 2020 yılında Türkiye için önemli bir kamusal gelir kaynağı oluşturmaktadır. Vergilerdeki bu değişimlerin tüketiciler ve üreticiler nezdinde değerlendirilebilmesi için öncelikle ilgili gelirin hangi ürünlerde, hangi ülkelerden gerçekleştirilen ithalat aracılığıyla oluştuğunu incelemek gerekmektedir. Yazının devamında bu çerçevedeki sayısal analizler paylaşılmaktadır. Diğer yandan, İGV'lerin uygulanma biçimi, çalışma kapsamında bazı analitik kısıtlar (menşei ve dönemsellik ile ilgili) doğurmaktadır. Menşei ve dönemsellik perspektifinden ortaya çıkan ilgili çalışma kısıtları, bu yazının ek bölümünde detaylandırılmaktadır.

Geçici de olsa en az bir dönem İGV'ye tabi olmuş 5 bin 230 üründe, Türkiye'nin 2020 yılının ilk 11 ayında toplamda 29,5 milyar dolar değerinde ithalat gerçekleştirdiği tespit edilmektedir. Bir önceki senenin ilk 11 ayına kıyasla Türkiye'nin toplam ithalatı yüzde 2,6 artarken İGV'ye tabi ürünlerde ithalatın daha sınırlı bir oranda yüzde 0,6'lık bir artış yaşadığı görülmektedir. Türkiye'nin bu ürünlerde 2019 yılında 72,0 milyar dolar değerinde ihracatı mevcut iken 2020'de bu ihracatın 69,0 milyar dolar seviyesinde gerçekleştiği tespit edilmektedir. İthalat ve ihracat değerleri birlikte değerlendirildiğinde ise İGV'lere tabi olmuş ürünlerde Türkiye'nin 2019'da olduğu gibi 2020'de de dış ticaret fazlası verdiği görülmektedir (bkz. Tablo 1).

Tablo 1 - 2020 yılında İGV'ye tabi ürünlerde Türkiye'nin dış ticareti, milyar \$, 2019 ve 2020 karşılaştırması, Ocak-Kasım dönemleri

	İhracat		İthalat		Dış Ticaret Dengesi		2019-2020 Değişimi	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	İhracat	İthalat
İGV'ye tabi ürünler	72,0	69,0	29,4	29,5	42,6	39,5	-4,1%	0,6%
Toplam ürünler	156,8	143,6	183,7	188,4	-26,9	-44,8	-8,4%	2,6%

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete, T.C. Ticaret Bakanlığı, TÜİK, TEPAV hesaplamaları

Not: * TÜİK tarafından 2020 Aralık dış ticaret istatistiklerinin 2021 Ocak ayı sonunda yayımlanması beklenirken paylaşılan istatistikler çalışmanın gerçekleştirildiği tarihteki en güncel dönem olan Ocak-Kasım aralığını kapsamaktadır. İGV (İlave Gümrük Vergisi).

Bu aşamaya kadar paylaşılan analizlerde 2019 ve 2020 istatistikleri kıyaslanmakla beraber 2020 yılı başında küresel düzeyde, Mart sonrasında ise Türkiye özelinde COVID-19'un dış ticaret ilişkilerini etkilediği ayrıca göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle iki yıl arasındaki değişim sadece İGV'lerin etkisi olmayıp COVID-19 nedeniyle sınırlardaki kapanmalar, sınırlardaki gecikmeler, üretimdeki duraklamalar, alım güçlerindeki düşüşler gibi hem arz hem talep açısından COVID-19 şoklarını/etkilerini de içerebilmektedir.

Her ne kadar İGV'ye tabi ürünlerin toplam ithalat değeri düşmese de bazı ürünlerde 2019 ve 2020 döneminde düşüşlerin olduğu görülmektedir. İGV'ye tabi 5 bin 230 ürün arasında, ithalatta toplam parasal değer açısından en çok değişimin yaşandığı ürünler, Tablo 2'de listelenmektedir. İGV'ye tabi toplam 2 bin 591 üründe 2020'nin ilk 11 ayında geçen seneye kıyasla ithalatta daralma gerçekleşirken en fazla daralma yaşanan ürünler arasında değerli madenlerden yapıma süs eşyaları (altın, elmas) ve tekstil malzemeleri öne çıkmaktadır. Bu ürünlerin birçoğunda İGV oranları yüzde 5 ve yüzde 10 arasında değişirken düşüşün bir başka nedeni ise COVID-19'un alım gücündeki etkileri olabilir. Nitekim alım gücündeki daralma nedeniyle altın veya elmas gibi lüks ürünlere olan talep düşebilirken, özellikle uzaktan çalışma ve uzaktan öğrenim ile kıyafet ihtiyacının azalması gibi nedenlerle de bu düşüşte COVID-19'un talep yapısı üzerindeki etkileri de mevcut olabilir.

Tablo 2 - 2020 yılında İGV'ye tabi ürünlerin ithalatında en fazla değişimin yaşandığı ilk 10 ürün, 2019 ve 2020 karşılaştırması, Ocak-Kasım dönemleri

HS12 (GTİP)	GTİP Tanımı	2019 ithalatı, milyon \$	2020 ithalatı, milyon \$	2019-2020 değişim miktarı, milyon \$	İGV oranı, %
711319000011	Altından mücevherci eşyası, aksamı (kıymetli metallerle kaplı/yaldızlı/değil)	1368	623	-745	10
540233002000	Poliesterden tekstüre iplik (dikiş hariç) (tex>6.7) perakende olmayan	495	342	-152	5
540246002000	Diğer iplik, poliesterden(kısmen çekimli)(dikiş hariç) (tex>6.7)tek kat, 1m<50 tur) Perakende olmayan	326	228	-98	5
710239000000	Diğer elmaslar (sanayide kullanılmayan)	184	108	-76	5
551011000000	Suni devamsız liflerden tek kat iplikler (dikiş ipliği hariç); suni devamsız lif oranı =>%85, perakende için	100	34	-66	8
550951000000	Devamsız poliester liflerden diğer iplikler; suni devamsız lif karışık (toptan)(dikiş hariç)	132	68	-64	8
843143000000	Delme/sondaj makinelerinin aksam, parçaları	117	60	-58	2,10
848180810000	Küresel ve konik valflar	102	48	-55	20
581092900000	Suni ve sentetik liflerden diğer işlemler, diğer	68	16	-52	10
520942009200	Farklı renkteki ipliklerden denim; pamuk oranı =>%85, m2 > 200 gr, fasonesiz	218	168	-50	20

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete, T.C. Ticaret Bakanlığı, TÜİK, TEPAV hesaplamaları

Not: TÜİK tarafından 2020 Aralık dış ticaret istatistiklerinin Ocak ayı sonunda yayımlanması beklenirken paylaşılan istatistikler en güncel dönem olan Ocak-Kasım dönemini kapsamaktadır. İGV (İlave Gümrük Vergisi).

Ülke düzeyinde incelendiğinde, İGV'ye tabi 5 bin 230 ürünün toplam ithalatında en çok öne çıkan ilk 10 ülke arasında yer alan Çin, Hindistan, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Japonya'nın İGV'lerden en fazla etkilenmesi beklenmekteydi. Diğer yandan, Çin'in İGV'ye tabi ürünlerde Türkiye'ye ihracatında 569 milyon dolar değerlik bir artış yakaladığı görülmektedir. 2 milyon dolar gibi daha sınırlı bir hacimde olsa da Japonya'nın da ihracatını İGV'lere rağmen artırdığı tespit edilmektedir. Diğer yandan, en fazla kaybın ise sırasıyla Hindistan, Endonezya ve ABD'den gerçekleştirilen ithalatta yaşandığı görülmektedir. İGV'ye tabi ürünlerde

Hindistan'dan gerçekleştirilen ithalat yüzde 37 daralırken Endonezya için yüzde 40, ABD için yüzde 16'lık daralmalar tespit edilmektedir. Sıralama açısından ithalatta öne çıkan ilk 6 ülkenin sıralaması değişmezken Türkiye'nin partner pazara bağımlılıkları (ilgili ülkelerin Türkiye'nin ithalatındaki payı) karşılaştırıldığında ise İGV'ye tabi ürünlerde Türkiye'nin Çin'e olan bağımlılığının arttığı görülmektedir. Tüm bunlara ek olarak, İGV'lerin kapsama alanında olmayan İtalya ve İspanya'dan gerçekleştirilen ithalatın daraldığı tespit edilmektedir. COVID-19'un görece dönemsel olarak daha derin etkilerinin hissedildiği İtalya ve İspanya'nın Türkiye'ye ihracatlarındaki düşüşte İGV'ler haricinde başka faktörler de etkili olabilir.

Tablo 3 - 2020 yılında İGV'ye tabi ürünleri geçmişte en fazla ihraç eden ilk 10 ülkenin Türkiye'ye ihracatında yaşanan değişim, 2019 ve 2020 karşılaştırması, Ocak-Kasım dönemleri

Partner ülke	İGV'den etkilenme durumu	Türkiye'nin ilgili ülkeden ithalat miktarı, milyon \$		Türkiye'nin ithalatından ülkenin aldığı pay		Türkiye'nin ithalatında ülkenin sıralaması,		Türkiye'nin ilgili ülkeden ithalatındaki değişim, 2019-2020	
		2019	2020	2019	2020	2019	2020	Miktar, milyon \$	Oran
Çin	Etkilenen	5.692	6.260	19%	21%	1	1	569	10%
Almanya	AB	3.644	4.184	12%	14%	2	2	540	15%
İtalya	AB	2.946	2.812	10%	10%	3	3	-135	-5%
Hindistan	Etkilenen	1.930	1.219	7%	4%	4	4	-710	-37%
Fransa	AB	1.073	1.150	4%	4%	5	5	77	7%
Güney Kore	STA	910	931	3%	3%	6	6	22	2%
ABD	Etkilenen	878	738	3%	2%	7	9	-141	-16%
Japonya	Etkilenen	777	779	3%	3%	8	7	2	0%
İspanya	AB	700	670	2%	2%	9	10	-30	-4%
Polonya	AB	694	759	2%	3%	10	8	65	9%

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete, T.C. Ticaret Bakanlığı, TÜİK, TEPAV hesaplamaları

Not: TÜİK tarafından 2020 Aralık dış ticaret istatistiklerinin Ocak ayı sonunda yayımlanması beklenirken paylaşılan istatistikler en güncel dönem olan Ocak-Kasım dönemini kapsamaktadır. İGV (İlave Gümrük Vergisi). İGV'den etkilenen ülke isimleri kırmızı renk ile gölgelendirilmiştir. 2019-2020 ithalat değişimlerini gösteren sütunda artışlar yeşil, düşüşler kırmızı renk ile gölgelendirilmiştir. Türkiye'nin ithalat sıralamasında sıralaması değişen ülkeler ilgili sıralama sütunlarında sarı renk ile gölgelendirilmiştir.

Bu aşamaya kadar, İGV'lerin kamusal anlamda önemli bir gelir oluştururken tekstil ve kıymetli maden gibi bazı ürünlerdeki ithalatı sınırlandırmış olabileceği ancak partner ülke seçimlerini değiştirmekte majör bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Diğer yandan kıymetli taş ve madenlerdeki ticaretin sadece Türkiye özelinde değil dünya genelinde düştüğü de ayrıca göz önünde bulundurulmalıdır.^{xiii} İGV'lerin tüketiciler perspektifinden etkisini incelemek için ise ithal edilen ürünlerin birim değerleri yardımcı olabilmektedir. Bu kapsamda, İGV'ye tabi birçok tekstil ürününde birim değerlerinin İGV'den daha yüksek oranlarda düşmesi nedeniyle, Türkiye aynı ürünü 2020'de aynı fiyata ya da daha ucuza ithal edebilmiş durumdadır.⁵ Ancak bu değişimde İGV nedeniyle ithalatçıların ihracatçıları üzerinde fiyat baskısı kurmasının etkisi olabileceği gibi Türkiye'den bağımsız küresel eğilimler de neden olmuş olabilir.

Özetle, 2020 İGV değişiklikleri kamu nezdinde önemli bir vergi geliri kaynağı olsa da Türkiye'nin ithalatında yapısal bir değişikliğe neden olmadığı değerlendirilebilir. İGV uygulanan ürünlerde ithalat hacmi ve partner ülke seçimi açısından önemli bir değişim görülmezken bu durum yapısal değişiklik eksikliği olarak yorumlanmıştır. Diğer yandan, İGV

⁵ TÜİK tarafından paylaşılan ithalat istatistikleri CIF (Cost, Insurance, and Freight) esasına göre raporlanırken CIF değerleri gümrük vergilerini içermeyip ürünün maliyeti, sigortası ve navlun giderlerini kapsamaktadır.

düzenlemeleri, laboratuvar ortamında gerçekleşen kontrollü bir deneyin parçası olmayıp, İGV düzenlemelerinin gerçek hayatta yapısal değişikliğe neden olup olmadığını kanıtlamak için bazı varsayımlarda bulunulması gerekmektedir. Örneğin, İGV uygulanmaması durumunda ithalatta bir artış öngörülürken İGV'nin uygulanması ile bu artışın önünde geçildiyse, bu durumda İGV'ler bir değişikliğe neden olmuş olacaktır. Başka bir açıdan değerlendirecek olursak, İGV'ler dâhil edildiğinde ithalatçı için nihai ürün fiyatı artacağı için bu durum ihracatçıların fiyatları üzerinde aşağı yönde bir baskı uygulamış olabilir. Ayrıca talep konusunda COVID-19'un aşağı yönde ne ölçüde bir baskı uyguladığı bilinmediği için de 2019 ve 2020 karşılaştırmaları "kontrollü bir deney" olmaktan çıkmaktadır. Sıralanan örnekler arttırılabilir olmakla beraber 2020'de İGV'ler olmasaydı "ticaret nasıl gerçekleşirdi"yi bilemediğimiz için İGV'lerin etkilerini izole edememekteyiz. Diğer yandan, makro bir perspektifte, İGV'lerin yoğun kullanımı sonrasında ithalatın hem hacim hem partner ülke seçimi açısından aynı kaldığı, ithalatçının nezdinde ürünlerin maliyetlerinin arttığı ve 1,3 milyar dolar gibi bir ek vergi kazanıldığını görüyoruz. Bu sonuç aslında 20 Mayıs 2020'deki İGV değişikliğini analiz ettiğimiz 27 Mayıs 2020 tarihli TEPAV değerlendirme notunda da öngördüğümüz bir sonuçtu.^{xiv} Bu çerçevede, 2020'de uygulanan İGV'lerin ithalatı sınırlarken yerli üretimi dolaylı olarak sübvans eden bir araç yerine, kamu geliri perspektifi ile bir ekonomi politika aracı olarak kullanıldığı değerlendirilebilir.

EK - Çalışma Kısıtları

1- İGV'ler Türkiye ile bir ticaret anlaşması bulunmayan ülkelerden gerçekleştirilen ithalatta uygulanmaktadır. Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) ülkelerinden gerçekleştirdiği mal ithalatı, AB ile Türkiye arasında 1995'te imzalanan Gümrük Birliği kararı kapsamında düzenlenmektedir. Gümrük Birliği kararına ek olarak Türkiye'nin 24 ülke ile Serbest Ticaret Anlaşması (STA) bulunmaktadır.^{6 xv} Türkiye'nin İthalat Rejimi çerçevesinde Gümrük Birliği veya STA kapsamındaki ülkelerden gerçekleştirilen ithalatında İGV uygulanmamaktadır. **Diğer yandan İGV'lerin uygulanmasında, malın nihai olarak ithal edildiği ülkeden bağımsız olarak menşei kuralları göz önünde bulundurulmaktadır.** Menşei kuralları kapsamında, İGV'lerin uygulanıp uygulanmayacağına belirlenmesinde ürünün aslen üretildiği ülke göz önünde bulundurulmaktadır. Örneğin, Çin'de üretilen bir ürün önce Almanya'ya satılıp Almanya'dan Türkiye'ye gelirse, her ne kadar Almanya-Türkiye ticareti Gümrük Birliği kapsamında olsa da ürünün menşei Çin olduğu için ürün yine İGV'ye tabi olmaktadır. Türkiye'nin kamuoyuna açık dış ticaret istatistikleri aracılığıyla menşei ayrımı ile ürün ve ülke düzeyinde analizler gerçekleştirilemediği için İGV'lerin kapsama alanını ortaya koymak üzere ithalatın gerçekleştirildiği partner ülke bilgisi ile bu yazıdaki analizler gerçekleştirilmiştir.

2- İGV uygulamalarında geçici veya aşamalı uygulama dönemleri temel alınabilmektedir. Örneğin 859 ürün için 20 Mayıs 2020'de Resmi Gazete'de yayımlanan İGV'ler, iki farklı uygulama dönemi için açıklanmıştı. Uygulamanın ikinci döneminde birinci dönemine göre bazı ürünler için İGV oranlarında düşüşlerin gerçekleşmesiyle, uygulama dönemlerine göre farklılaşan İGV oranları temel alınmıştı.^{xvi} Farklılaşan vergi dönemlerine ek olarak, İGV değişiklikleri önceden planlanan düzenli aralıklarla açıklanan değişiklikler değildir. Genellikle kararlar açıklandığı gün yürürlüğe girmektedir. Diğer yandan bu düzenlemelerde, Türkiye'ye sevk edilmek üzere bir taşıma belgesi düzenlenerek yüklemesi yapılmış olan eşyanın, karar tarihini takip eden 30 gün içinde ithalatına ilişkin gümrük beyannamesi tescil edilirse, ilgili üründe İGV'den muaf olunabilmektedir. En kısa aralıklarla aylık olarak açıklanan Türkiye'nin dış ticaret istatistiklerinde ise ürünün ilgili muafiyetten yararlanıp yararlanamayacağı takip edilememektedir. Ek olarak, ABD istatistiklerinden farklı olarak Türkiye'de kamuoyu ile paylaşılan dış ticaret istatistiklerinde ürün düzeyinde malın hangi vergilere tabi olarak ithal edildiği takip edilememektedir. Bu kısıtlar nedeniyle, çalışma kapsamında, 2020 yılında en az bir kere İGV listesine dâhil olmuş tüm ürünler 2020 Ocak-Kasım dönemi geneli için analiz edilmiştir.

⁶ Bu ülkeler alfabetik olarak şu şekilde sıralanmaktadır: Arnavutluk, Bosna Hersek, EFTA (İsviçre, İzlanda, Lihtenştayn, Norveç), Faroe Adaları, Fas, Filistin, Güney Kore, Gürcistan, İsrail, Karadağ, Kosova, Makedonya, Malezya, Mısır, Moldova, Morityus, Sırbistan, Singapur, Şili, Tunus ve Venezuela. İngiltere (Birleşik Krallık) ve Türkiye arasında imzalanan STA müzakereleri tamamlanmakla birlikte 31 Aralık 2020'de açıklanan ve 2021'de yürürlükte olacak İthalat Rejimi Cetvelinde İngiltere anlaşması için henüz bir değişiklik gerçekleştirilmemiş olup bu anlaşma yürürlükteki anlaşmalar arasında henüz paylaşılmamaktadır.

ⁱ Şahin, M. (2017). Gümrük Vergilerinde Vergi Uyumunun Artırılması. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/3869/G%C3%BCmr%C3%BCK%20Vergilerinde%20Vergi%20Uyumu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

ⁱⁱ Taşöz Düşündere, A ve Avşar, İ. (2020). Yeni İlave Gümrük Vergileri Türkiye için Ne İfade Ediyor? TEPAV Değerlendirme Notu. 27 Mayıs 2020. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/10144>.

18.4.2020 Tarihli Resmi Gazete 2424 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200418-8.pdf>.

18.4.2020 Tarihli Resmi Gazete 2425 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200418-9.pdf>.

21.4.2020 Tarihli Resmi Gazete 2429 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200421-1.pdf>.

21.4.2020 Tarihli Resmi Gazete 2430 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200421-2.pdf>.

5.5.2020 Tarihli Resmi Gazete 2485 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200505-10.pdf>.

11.5.2020 Tarihli Resmi Gazete 2514 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200511M1-2.pdf>.

20.5.2020 Tarihli Resmi Gazete 2565 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200520-10.pdf>.

28.6.2020 Tarihli Resmi Gazete 2682 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/06/20200628-19.pdf>.

5.8.2020 Tarihli Resmi Gazete 2819 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/08/20200805-6.pdf>.

24.9.2020 Tarihli Resmi Gazete 2955 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/09/20200924-4.pdf>.

31.12.2020 Tarihli Resmi Gazete 3351 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201231M3-2.pdf>.

ⁱⁱⁱ 31.12.2020 Tarihli Resmi Gazete 3351 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201231M3-2.pdf>.

^{iv} Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. Rejim ve İGV Listesi (Fasıl Bazında). 30 Haziran 2020 tarihinde erişilmiştir. <https://www.ticaret.gov.tr/ithalat/mevzuat/ithalat-rejimi-ve-tebligleri/ithalat-rejimi-kararina-ek-karar/rejim-gv-ve-igv-listesi-fasil-bazinda>.

18.4.2020 Tarihli Resmi Gazete 2424 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200418-8.pdf>.

18.4.2020 Tarihli Resmi Gazete 2425 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200418-9.pdf>.

21.4.2020 Tarihli Resmi Gazete 2429 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200421-1.pdf>.

21.4.2020 Tarihli Resmi Gazete 2430 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200421-2.pdf>.

5.5.2020 Tarihli Resmi Gazete 2485 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200505-10.pdf>.

11.5.2020 Tarihli Resmi Gazete 2514 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200511M1-2.pdf>.

20.5.2020 Tarihli Resmi Gazete 2565 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200520-10.pdf>.

28.6.2020 Tarihli Resmi Gazete 2682 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/06/20200628-19.pdf>.

5.8.2020 Tarihli Resmi Gazete 2819 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/08/20200805-6.pdf>.

24.9.2020 Tarihli Resmi Gazete 2955 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/09/20200924-4.pdf>.

^v Gültekin, R. ve Agun, B., H. (2018). Türkiye'de Genel Bütçe Geliri Olarak Gümrük Vergilerinin Gelişimi (2000- 2017). VIII. International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress Series - Plovdiv / Bulgaria Conference. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
https://www.researchgate.net/publication/336146012_Turkiye'de_Genel_Butce_Geliri_Olarak_Gumruk_Vergilerinin_Gelisimi_2000-2017.

^{vi} TCMB EVDS Yıllık Ortalama ABD Doları Döviz Alış Kuru. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket/#collapse_2.

^{vii} Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2020). Vergi Türüne Göre Tahsil Edilen Gümrük Vergileri. 10 Aralık 2020 Güncellemesi. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
<https://ticaret.gov.tr/data/5d63d89d13b8762f7c43a738/27-Vergi%20Turune%20Gore%20Tahsil%20Edilen%20Gumruk%20Vergileri.pdf>.

^{viii} Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2020). Yıllara Göre Tahsil Edilen Gümrük Vergileri ve Toplam İçindeki Payı. 10 Aralık 2020 Güncellemesi. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
https://ticaret.gov.tr/data/5d63d89d13b8762f7c43a738/28-Yillara%20Gore%20Tahsil%20Edilen%20Gumruk%20Vergileri%20ve%20Toplam%20Icindeki%20Pay_i.pdf.

^{ix} Gültekin, R. ve Agun, B., H. (2018). Türkiye'de Genel Bütçe Geliri Olarak Gümrük Vergilerinin Gelişimi (2000- 2017). VIII. International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress Series - Plovdiv / Bulgaria Conference. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
https://www.researchgate.net/publication/336146012_Turkiye'de_Genel_Butce_Geliri_Olarak_Gumruk_Vergilerinin_Gelisimi_2000-2017.

^x TCMB EVDS Yıllık Ortalama ABD Doları Döviz Alış Kuru. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket/#collapse_2.

^{xi} Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2020). Vergi Türüne Göre Tahsil Edilen Gümrük Vergileri. 10 Aralık 2020 Güncellemesi. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
<https://ticaret.gov.tr/data/5d63d89d13b8762f7c43a738/27-Vergi%20Turune%20Gore%20Tahsil%20Edilen%20Gumruk%20Vergileri.pdf>.

^{xii} Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2020). Yıllara Göre Tahsil Edilen Gümrük Vergileri ve Toplam İçindeki Payı. 10 Aralık 2020 Güncellemesi. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
https://ticaret.gov.tr/data/5d63d89d13b8762f7c43a738/28-Yillara%20Gore%20Tahsil%20Edilen%20Gumruk%20Vergileri%20ve%20Toplam%20Icindeki%20Pay_i.pdf.

^{xiii} UNCTAD. (2020). Global Trade Update: October 2020. 6 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
https://unctad.org/system/files/official-document/ditcinf2020d4_en.pdf.

^{xiv} Taşöz Düşündere, A ve Avşar, İ. (2020). Yeni İlave Gümrük Vergileri Türkiye için Ne İfade Ediyor? TEPAV Değerlendirme Notu. 27 Mayıs 2020. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
<https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/10144>.

^{xv} Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2020). Serbest Ticaret Anlaşmalarına İlişkin Genel Bilgi: Türkiye'nin STA'ları Tablosu. 30 Aralık 2020 Güncellemesi. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
<https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/serbest-ticaret-anlasmalari/>.

^{xvi} Taşöz Düşündere, A ve Avşar, İ. (2020). Yeni İlave Gümrük Vergileri Türkiye için Ne İfade Ediyor? TEPAV Değerlendirme Notu. 27 Mayıs 2020. 4 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
<https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/10144>.